Gods Woord nergens die taak op de schouders der diakenen gelegd wordt. En ten tweede, omdat, indien de taak der diakenen de ziekenverpleging insluit, de diakenen zelf deze roeping zouden te vervullen hebben en haar niet door anderen zouden mogen laten verrichten.

Hieraan zij ten slotte tot wering van misverstand nog één ding toegevoegd.

De Christelijke Kerk kan, wanneer het particulier initiatief ten eenen male ontbreekt, geroepen worden om tijdelijk en voorzooverre haar krachten haar dit toelaten, ook buiten haar eigenlijke ambtelijke roeping te gaan. Wanneer de ouders het belang van het christelijk onderwijs niet inzien, dan kan de Kerkeraad genoodzaakt worden zelf voor de oprichting van een christelijke school te zorgen En evenzoo kan de Kerk, wanneer de verpleging van de idioten, krankzinnigen, epileptici, longlijders enz. ten eenen male ontbreekt, door den nood gedwongen worden voor de ellendigen en kranken te zorgen. Ze doet dit dan niet, evenmin als bij de stichting eener christelijke school, omdat dit uit haar ambtelijke roeping voortvloeit of aan haar ambten alleen toekomt, maar omdat het christelijk leven der geloovigen nog te zwak is om deze taak te vervullen.

Maar zoodra het particulier initiatief opwaakt en krachtig genoeg blijkt om deze zorg op zich te nemen, behoort de Kerk zich van dit terrein te onthouden. Zoo zijn onze groote stichtingen van barmhartigheid, te Zeist, te Veldwijk, te Bloemendaal en Zuid-Laren, te Zeist enz. uit het particulier initiatief ontstaan. Daarin ligt een bewijs van een gezond, krachtig Christelijk gemeenschapsleven. En waar dit zoo is, heeft de kerk deze actie rustig te laten voortgaan en niet voor zich zelf op te eischen, wat niet tot haar ambtelijke roeping behoort.

Uit de Pers.

Het overzicht, dat Ds. Rullman in de *Friesche Kerkbode* van de wordingsgeschiedenis der Theol. School gaf, vervolgt aldus:

De Synode overwoog nu ook verder, waar die School het geschiktst gevestigd kon worden. Sommigen gaven de voorkeur aan het platteland, om de meerdere eenvoudigheid en mindere kostbaarheid. Onderscheidene stemmen pleitten voor Amsterdam, als hoofdstad het gunstigst gelegen voor den invloed der School in heel het Vaderland, en ook het meest geschikt voor de studeerende jongelui om menschenkennis op te doen. Nog anderen weer verklaarden zich voor een landelijk stadje waar de studenten behoorlijken omgang met menschen konden genieten, en toch meer tegen de gevaren der groote steden beveiligd zouden zijn. Eindelijk werd met een volstrekte meerderheid van stemmen de voormalige academiestad Franeker als plaats der vestiging aangewezen.

Maar nauwelijks was dit besluit gevallen, of nog staande de vergadering kwam een missive in van de ouderlingen en diakenen der Amsterdamsche gemeente, met het verzoek aan de Synode om toch op het genomen besluit terug te komen, en de school te Amsterdam te vestigen, aangezien hun leeraar, Ds. Van Velzen, die met Ds. De Haan en Ds Gezelle Meerburg tot Hoofdonderwijzer aan de op te richten Hoogeschool was benoemd, voor de Kerk van Amsterdam onontbeerlijk was.

De Kerkeraad van Francker echter had eveneens aan de Synodale vergadering reeds bericht, dat hij het voorstel gaarne aannam, de drie benoemde hoogleeraars als uit één mond tot Dienaren des Woords beriep, en de hoop koesterde, dat een gedeelte van het voormalige Academiegebouw voor de Theologische School zou kunnen worden ingericht.

Na het inkomen nu dezer tegenstrijdige brieven werd de zaak door de vergadering opnieuw overwogen. En ofschoon het einde van de bespreking was, dat de Synode van haar genomen besluit niet durfde afgaan, uitgevoerd werd dit besluit toch evenmin. Ter wille van de bezwaarde broederen bleef de zaak hangende, en kwam er geen School tot stand.

Met te meer aandrang diende Brummelkamp daarom nog in datzelfde jaar 1849 op de Octobermeeting der Christelijke Vrienden een voorstel in tot oprichting eener Theologische School en daaraan verbonden voorbereidend onderwijs; welk voorstel, bij afwezigheid van den inzender, door Mackay toegelicht, ook nu echter bij de Vrienden geen ingang vond: de vergadering, overwegende, dat men recht had op Christelijk onderwijs aan de landshoogescholen, wilde liever trachten te komen tot de aanstelling van privaatdocenten aldaar en tot kerkelijk toezicht op de Theologische faculteit. Tot het medewerken aan de oprichting van een Seminarie waren de Christelijke vrienden niet te bewegen, bevreesd daarmee een kerkelijke crisis te zullen provoceeren.

Deze houding der Reveil mannen verdroot voor al Wormser zeer. De glans hunner opgewektheid was, wanneer ze bij haar christelijke richting niet tevens een kerkelijk karakter aannam, niet in staat voor hem de donkerheid te bedekken van de toekomst, die Kerk en Christendom beide, ook door haar, te gemoet gingen. Bij al de opgewektheid toch was er nog niets kerkelijks, niets, dat zich in verband verklaarde met de Gereformeerde Gezindheid. Dit kon zoo niet blijven. De opwekking zelve zou de geloovigen coupeeren Daarom begon Wormser nog die zelfde Octobermaand van het jaar 1849 in de *'Christelijke Stemmen'*, het tijdschrift der Christelijke Vrienden, een artikelenreeks *over de onkerkelijke richting, die zich bij vele geloovigen openbaarde.* Die onkerkelijke richting toch onder de Christelijke Vrienden wies, naar zijn overtuiging op dienzelfden wortel, die aan de bekrompen richting onder de Afgescheidenen het aanzijn gaf. Hij voor zich echter zag geen heil dan in het genadeverbond, dat de *ganzeke Kerk* omvatte. Er moest een stevige, *kerkelijke* richting komen. Daarom was hij er ernstig op bedacht om iets in het leven te roepen, dat zich tegenover het onbestemd geloovige als een *Gereformeerd* inrichting openbaren zou: een Gereformeerd *Seminarie* als een steunpunt tot oprichting en vereeniging van *allen*, die de Gereformeerde Kerk lief hadden.

Gescheidene en niet-gescheidene geloovigen waren het altoos eens in hun oppositie tegen den afval van het Evangelie in de Hervormde Kerk, en verschilden alleen in de *wijze* van strijdvoeren. Maar aangezien de geloovigen bij *oppositie* alleen niet leven konden, dienden zij tot hun gemeenschappelijke *positie* te midden der algemeene verwarring, een Seminarie te hebben als een *vaste stelling* voor de Gereformeerde Gezindheid. Dan kon de Hervormde Hervormd en de Afgescheidene Afgescheiden blijven. Maar dan moesten de Afgescheidenen een hooger, dat is: het historisch-Gereformeerd standpunt innemen, en de gehele Hervormde Kerk, leden en leeraars, voorzoover die getrouw waren, erkennen. Evenzoo moesten de Hervormden een hooger, dat is: het historisch Gereformeerd standpunt innemen, en wederkeerig de Afgescheidenen, die zoo stonden, erkennen. Al dus beiden vereenigd op het hoogere historisch Gereformeerd standpunt, konden gescheidenen en niet-gescheidenen samenwerken op den grondslag van de eenheid der Gereformeerde Gezindheid.

Zóó theoretiseerde Wormser. En geloovende in zijn theorie voegde hij nu ook de daad bij het woord, en zocht hij zijn theorie ook practisch te verwezenlijken.

Het oogenblik scheen zeldzaam gunstig.

In het begin van het jaar 1850 had Ds. Brummelkamp met Mevr. Zeelt, een voorbeeldig afgescheiden Christin te Baambrugge, een gesprek over de Theol. School, die zich te Arnhem bij hem aan huis bevond. Gevolg van dit gesprek was, dat deze edele vrouwe aan Ds. Brummelkamp voor deze School een som van *f* 20,000 ter hand stelde

Meer nog: aan Wormser openbaarde Mevrouw Zeelt haar denkbeeld om in Amsterdam een gebouw te koopen op naam van deze Theol. School die dan van Arnhem naar Amsterdam moest worden overgeplaatst, en, als een zedelijk lichaam op zichzelf, dienstbaar kon zijn aan de vorming van predikanten voor de Geref. Gezindheid in haar geheelen omvang, afgescheiden of niet. Want de bedoeling was om hiermee ook aan geloovige Hervormde ouders een middel te verschaffen, waardoor ze hun zonen, die voor het leeraarsambt in het Hervormd Kerkgenootschap werden opgeleid, aan den invloed van het rationalisme der bestaande Academiën konden onttrekken. De inrichting moest dus, naar den uitdrukkelijken wensch van Groen van Prinsterer, waarmee Wormser van harte instemde, van het eenvoudigste tot het voortreffelijkste, tot de meest degelijke wetenschappelijkheid opklimmen, om, *ook ter wetenschappelijke vorming*, het onderwijs aan de godgeleerde faculteiten te kunnen vervangen. Ja, met deze school hoopte men in de toekomst *Academie tegenover Academie* te kunnen stellen.

Al vroeger toch had Groen van Prinsterer er op gewezen, dat de wetenschap des geloofs tegen over de ongeloovige wetenschap behoorde gesteld te worden, niet alleen voor de Theologische Faculteit, maar *voor den geheelen omvang der wetenschappelijke vorming*, en dat de onmogelijkheid om op *openbare* inrichting Christelijke beginselen te brengen, de noodzakelijkheid deed inzien om, ten behoeve dezer beginselen, voor eigen, *zelfstandige* inrichtingen te zorgen. En in Decembermaand van het jaar 1850 waarschuwde hij in de Tweede Kamer tegen de eenzijdigheid der Rijks universiteiten, en riep hij daar om *verrijheid voor bijzondere inrichtingen van hooger onderwijs*".

Welnu, toen hij deze woorden uitsprak, was er in beginsel reeds een zoodanige inrichting op den grondslag der Drie Formulieren van Eenigheid. Al in het najaar van 1850 was de actie van constitutie geteekend voor *Het Christelijk Gereformeerd Seminarium, gevestigd te Amsterdam.* De naam was met opzet 100 gekozen. Ter wille toch van de Hervormde broeders mocht in dien naam niets doorstralen wat op de Afscheiding wees. Aan de andere zijde mocht de gevoeligheid der Afgescheidenen niet worden opgewekt, door in den naam iets op te nemen, dat bij sommigen het denkbeeld kon doen ontstaan, alsof het een Seminarium der Hervormden was. Wormser had daarom getracht een naam te vinden voor een zedelijk lichaam, dat *zelfstandig* bestaande tusschen het lichaam der Hervormde Kerk en het lichaam der Afgescheidene, die beiden zou omvatten zonder door één van beiden te worden overheerscht. En aangezien nu *Christelijk Gereformeerd* de naam was dien de Afgescheidenen zich oorspronkelijk gaven toen zij nog vasthielden aan het bewustzijn van te wezen de Historische Kerk, maar die naam hun door Koning Willem I betwist werd, en bij de erkenning door hen met dien van *Afgescheiden* was verwisseld, meende Wormser dat *Christelijk Gereformeerd* een gepaste naam was tusschen *Nederlandsch Hervormd* en *Christelijk Afgescheiden.*

Op dien naam werd dan ook nog in December 1850 naar den wensch van Mevrouw Zeelt een aanzienlijk gebouw aangekocht op den Ouden Zijds Voorburgwal te Amsterdam, met de bedoeling om daarin de Theologische School van Arnhem over te brengen.

Om nu echter de richting van Ds. Van Velzen, die zich met deze actie voor een Theologische School in Amsterdam poogde te vereenigen, aanstonds aan een onbekrompen standpunt te gewennen, zou tevens het benedenste gedeelte van dit Seminariegebouw ingericht worden voor godsdienstoefeningen, zooals Wormsers richting die sedert jaren hield, ter verlevendiging aan het recht der Gereformeerde Gezindheid bij gescheidenen en niet-gescheidenen, welke laatsten destijds te Amsterdam, verstoken van de prediking der waarheid *in* de Hervormde Kerk, zich *buiten* die Kerk allerwegen in *bijkerkjes* verstrooiden. Dit verstrooide volk wilde Wormser bijeenvergaderen in de Seminarie Kerk, tot *tijdelijke bizondere* godsdienstoefeningen, door *afzondering* zonder *afscheiding*, met handhaving van de rechten der Kerk, en met verklaring dat men zijn afzondering wilde doen ophouden, zoodra dit door herstel van de *gewone* godsdienstoefening en in de Hervormde Kerk mogelijk was. Bij de godsdienstoefeningen in het Seminariegebouw zouden dan afgescheiden predikanten ook Hervormden, tegen wier belijdenis en wandel geen bepaalde bezwaren bestonden, met hun kinderen tot de Sacramenten toelaten.

Natuurlijk zou dit denkbeeld bij Ds. Van Velzen en de zijnen hevigen tegenstand verwekken. Immers had de Synode der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk, in 1849 onder zijn invloed te Amsterdam gehouden, het in de volgelingen van Ds. Brummelkamp streng veroordeeld, dat zij Doop en Avondmaal bediend en huwelijken ingezegend hadden bij hen, die van de gemeente waren afgekeerd, of op wie door hun opzieners de kerkelijke tucht was toegepast; wat vooral betrekking had op het voorgaan van deze predikanten in de godsdienstoefeningen van de door den Amsterdamschen Kerkeraad afgesneden leden onder leiding van Wormser; gelijk Ds. Van Velzen op zijn beurt de Bondszegelen bediende aan gecensureerde leden in Friesland, en een aldus afgezetten leeraar voor zich in Amsterdam liet preeken.

Niet zoodra was dan ook het plan met het Seminarie door de pers publiek gemaakt, of de Kerkeraad der Afgescheidenen te Amsterdam verklaarde in een door Ds. van Velzen als praeses onderteekend ingezonden stuk, dat hij geheel vreemd was aan dit voornemen tot oprichting der Theologische School; en verder, wat de daarmee verbonden godsdienstoefeningen betrof, dat hij niet genegen was tot medewerking aan een vermenging van kerkgenootschappen.

Dit alles geschiedde nog in 1850.

In 1850 hield de afgescheiden Kerk te Amsterdam weer Synode, waarop lang en breed gehandeld werd over vereeniging met Brummelkamp c.s. Maar ofschoon allen die vereeniging zeer gewenscht achtten, oordeelde men toch eenparig, dat zij onmogelijk was te treffen. uit hoofde van het verschillend standpunt tegenover de Hervormde Kerk, die volgens de Synode had opgehouden de Kerk van Christus te zijn, en de *valsche* Kerk was geworden, wat Brummelkamp niet durfde zeggen, die zich integendeel verplicht achtte om met de geloovigen in die Kerk, zooveel mogelijk, samen te werken tot verwijdering van het onwettige Kerk-*bestuur*.

Van zelf kwam op die Synode ook het Seminarie ter sprake. De Brummelkampianen wezen er op, hoe hun school te Arnhem zich door den loop der omstandigheden zóó had ontwikkeld, dat ze er reeds in geslaagd waren haar als zedelijk lichaam in Amsterdam te vestigen, en aan haar ook mannen te laten arbeiden, die nog wel niet tot de Afgescheidenen behoorden, maar toch reeds sedert lang getoond hadden de waarheid lief te hebben en vóór te staan. Zij wenschten nu, dat de Synode hun School zou erkennen. De Synode echter wilde zich ter dien aanzien niet uitspreken, zoolang de vereeniging niet tot stand was gekomen. En die vereeniging mislukte op deze Synode.

Nu kwam dus weer ter sprake de Theol. School, die de Synode in 1849 *besloten* had op te richten, maar zonder dat aan dit besluit uitvoering was gegeven. Vóór het bijeenkomen der Synode had de provincie Noord-Holland er bij de onderscheidene Provincien op aangedrongen, om de School toch niet te Francker, maar te Amsterdam te vestigen. Nu werd er ten laatste weer over beide plaatsen gestemd. Maar de stemming liep in de war. Men kon het niet eens worden. En ten einde raad besloot men de zaak dan maar weer over te laten aan de verschillende Provincien.

Officieele Berichten.

Classis Dordrecht.

De e.k. classicale vergadering zal D.V. gehouden worden 3 Aug. a.s. Punten voor het agendum in te zenden vóór 13 Juli.

Namens de roepende kerk te Westmaas:

E. A. Groenewegen, *praeses.*
A. van den Berg, *scriba.*

Westmaas 21 Juni 1904.

Kort verslag van de Prov. Synode der Geref. Kerken van N. Holland 8 Juni 1904, gehouden te Alkmaar.

Namens de roepende kerk opent Dr. Wechelaar de vergadering op de gebruikelijke wijze, zich in een korte toespraak aansluitend bij het gelezene uit 1 Cor. 16.

Uit de credentiebrieven blijkt, dat al de classen wettiglijk vertegenwoordigd zijn. Voor Amsterdam is in plaats van de beide primi ouderlingen slechts één secundus.

In het moderamen worden gekozen Ds. van Schelven als praeses, Ds. Breukelaar als assessor, Ds. Lonman Beyer en Ds. Koers als scribae.

Deputaten worden aangewezen tot nazien van de boeken, tot regeling van finantiën dezer Synode en om te dienen van praeadvies over de ingekomen stukken.

De rekening en verantwoording van de kosten der vorige Synode sluit met een batig saldo van *f* 4.50.

Rapport Dep. art. 13. 't Blijkt dat de classis Amsterdam nalatig is geweest in haar stortingen.

Namens de Synode zal hierover een schrijven worden gezonden.

Rapport Dep. van de kas van hulpbehoevende kerken in de provincie. Ontvangen werd *f* 920. De aanvragen van de zwakke kerken worden toegestaan overeenkomstig de voorstellen van deputaten.

Met het oog op de exceptioneele verhouding van de classis Amsterdam tot de kerk van Westzaan wordt besloten, zich te verbinden „aan de classis Amsterdam tot vereffening dezer aangelegenheid, gedurende elf jaar een jaarlijksche bijdrage te verleenen, in dezer voege, dat deze bijdrage het eerste jaar *f* 44 zal bedragen en zal afloopen met *f* 4 per jaar, zoodat het elfde jaar de bijdrage *f* 4 zal wezen, welke bijdrage zal gebracht worden op rekening van de Prov. Synode, terwijl de Synode nog uitdrukkelijk uitspreekt, dat zij voor de aflossing van de hoofdsom geenerlei verplichting aanvaardt."

Rapport Dep. van het Prov. Studiefonds. Ontvangen is *f* 1319.58½ en uitgegeven *f* 1362,85. De zes alumni, die steun ontvingen, gaven reden tot tevredenheid. De voorstellen van Dep. om denzelfden steun te verleenen als het vorige jaar, worden na eenige wijziging aangenomen.

Een voorgestelde verandering in Art. 1 van de Regeling, in dier voege, dat deputaten terstond herkiesbaar zullen zijn, wordt verworpen.

Rapport van den Curator van de Theol. School. Ds. Neijens verzocht dringend niet weer in aanmerking te komen als curator. Op voorstel van den praeses besluit de vergadering, hem dank te betuigen voor de diensten, aan de Theol. School en de Kerken gedurende zoovele jaren met groote toewijding bewezen.

Rapport Dep. Generale kas art. 13. Met dankbaarheid wordt vernomen, dat geen aanvrage om hulp noodig zal zijn.

Rapport Dep. ingekomen stukken. De wed. V. zal opnieuw *f* 40 ontvangen. De wed. F. en Ds. P. v. A. zullen denzelfden steun genieten als het vorige jaar. Voor het wachtgeld van Ds. T. wordt *f* 70 toegestaan.

Een verzoek van de kerk van Wormer om een aanbeveling voor het inzamelen van giften tot den bouw eener nieuwe kerk, wordt ingewilligd.

Tot primus curator wordt gekozen Ds. V. Schelven, secundus Ds. Breukelaar.

Deputaten, door de Synode te benoemen, worden gecontinueerd. De classes zullen die voor art. 13 en het studiefonds hebben aan te wijzen.

Roepende kerk voor 1905 zal Enkhuizen zijn.

Na lezing der korte notulen gaat de praeses voor in dankgebed en wordt door hem de vergadering gesloten.

Namens de classis:

A. H. Koers.

Helder, Juni 1904.

AGENDUM

voor de Vijfde Provinciale Diaconale Conferentie der Gereformeerde Kerken in de Provincie Noord Holland, D. V. te houden Woensdag 29 Juni 1904 in het gebouw der Gereformeerde Kerk Vinkenstraat, Zaandam. Aanvang des morgens tien uur.

1. Opening der Vergadering.
2. Voorlezing van de presentielijst der vertegenwoordigde Diaconieën en lezing der notulen.
3. Mededeelingen van het Comité.
4. Referaat te houden door den WelEerw. heer Ds. Los van Hilvetsum, mederedacteur van het Diaconaal Correspondentieblad.

Onderwerp: *De verhouding van de Diaconie tot de Vereenigingen van liefdadige doeleinden binnen den kring der gemeente.*

5. Pauze van 12 tot 1 uur.
6. Is het wenschelijk en mogelijk te komen tot de oprichting van een Provinciaal oude mannen- en vrouwenhuis? (*Zaandam A.*
7. Heeft de Diaconie verplichtingen tegenover doopleden, wier ouders zich los maken of losgemaakt worden van de Gereformeerde kerken? (*Den Helder*).
8. Acht de Conferentie het noodig of wenschelijk, dat de plaatselijke Diaconieën zich uitspreken omtrent het voorstel van Amsterdam, dat op de eerste Classicale vergadering van elk jaar de Diaconieën vertegenwoordigd zullen zijn? (*Den Helder*).
9. Oordeelt de Conferentie het wenschelijk, om aan de Redactie of den uitgever v/h. Diaconaal Correspondentieblad te verzoeken een goedkoopere uitgave van een zeker aantal nummers, ter verspreiding in de gemeente, teneinde meerdere kennis ook van diaconale zaken onder de gemeenteleden te bevorderen? (*Zaandam B.*)
10. De Conferentie spreke hare meening uit over de wenschelijkheid van de oprichting van een Sanatorium door Diaconieën. (*Alkmaar*).
11. Is het wenschelijk om een Permanente Commissie van bijv. 5 leden te benoemen, welker taak het zal zijn, de Prov. Diac. Conferentie voor te bereiden? (*Den Helder*).
12. Rondvraag.
13. Sluiting der Vergadering.

Eerwaarde Heeren en Broeders!

De Commissie heeft het noodig geoordeeld aan elke Diaconie 5 ex. van deze agenda toe te zenden ter verspreiding onder de leden. Zij hoopt van harte, dat ook hierdoor de belangstelling in deze hoogst gewichtige vergadering mag toenemen en dat vele broeders zich opgewekt zullen gevoelen, haar bij te wonen.

De Bedienaren des Woords der kerken A. en B. te Zaandam hebben zich bereid verklaard, de vergadering als adviseurs te dienen. De Commissie acht de aanwezigheid van B.B. predikanten, ouderlingen en belangstellende gemeenteleden zeer gewenscht.

De Heere wone met zijn geest in haar midden, opdat de besprekingen mogen strekken tot eere Zijns Naams en tot heil onzer armen en ellendigen.

Bij voldoende deelname zal aan het einde der vergadering een gemeenschappelijke maaltijd worden gehouden tegen den prijs van *f* 1 50 per persoon. De broeders, die daar gebruik van wenschen te maken, worden beleefd uitgenoodigd, vóór 26 Juni daarvan kennis te geven aan den heer B. Barneveld Pzn., Langestraat 9, Zaandam.

Met heilbede en broedergroete,

Namens de Commissie uit de Diaconieën, Haarlem, Zaandam:

D. Spits, *voorz.*
J. W. Florijn, *secr.*

Binnenland.

EEN GOUDEN JUBILEUM.

II.

Nadat Prof. Lindeboom de feestrede had uitgesproken en Psalm 21 : 13 was gezongen, deelde Ds. Westerhuis mede, dat de commissaris der Koningin in Overijsel, de heer Lycklama à Nijeholt, een woord wenschte te spreken.

De heer Lycklama betuigde, zoo voor de uitnoodiging als voor de vriendelijke verwelkoming, zijn dank. Zijnerzijds bracht hij der School zijn beste wenschen voor haar bloei toe, de hoop uitsprekende, dat onder Gods zegen de School lange jaren mocht dienstbaar zijn aan de opleiding van aanstaande leeraren.

En voorts had spr. het voorrecht der vergadering een aangename mededeeling te doen, namens den Minister van Binnenl. Zaken, nl. dat het Hare Majesteit behaagd had, de ridderorde van den Ned. Leeuw te verleenen aan den oudsten curator, Ds. A. Littooy van Middelburg. Met warm applaus werd deze mededeeling door de vergadering begroet.

Ook de Burgemeester van Kampen, Mr. Van Blommenstein, bedankte hartelijk voor de uitnoodiging ZEdelachtb. en den Raad geworden; verklaarde geen oogenblik geaarzeld te hebben om deze uitnoodiging op te volgen; terwijl hij gaarne namens den Raad de beste wenschen voor den bloei der Theol. School uitsprak.

Na het zingen van Ps. 105 : 24 werd de morgenvergadering met dankzegging gesloten door den president-curator, Ds. Noordewier.

In de middagvergadering, die te half drie aanving in de Burgwalkerk, weer evenveel belangstelling als 's morgens. Wederom heel het kerkgebouw gevuld tot in de uiterste hoeken met eene opgewekte schare, uit alle deelen des lands hier saamgestroomd, om saam het feest der School te vieren. Niet minder dan 450 predikanten waren er, naar de Feestcommissie ons meedeelde, onder de opgekomen schare.

Ds. J. M. Hessels opende de bijeenkomst met gebed, waarna van Psalm 98 het 3e vers werd gezongen.

Allereerst werd daarna het woord gevoerd door Ds. T. Noordewier, van Meppel, president van Curatoren der Theologische School.

Over geschiedenis en taak van curatoren deelde hij verschillende bijzonderheden mee en deed in de schets van het werken en streven der curatoren uitkomen, hoe met hart en ziel verschillende mannen de jaren door, de belangen der School hadden verzorgd.

In 't bijzonder herdacht spr. enkele der vroegere curatoren, die reeds den weg gingen van alle vleesch. Enkelen hunner ontbrak het niet aan een bijzonderen klank in de kerkelijke wereld.

Curator W. A. Kok werd genoemd de „bisschop van Drente." Ds. Neutjes, een geboren Urker: „pater orthodoxiae." Verder leven nog in veler herinnering voort Ds. Bulens, de scherpzinnige en ernstige Donner, Steketee, ten Bokkel en de jongst overleden curator Dr. van Goor. De taak van 't curatorium, hoe omvangrijk ook, werd gemakkelijk gemaakt door het gebed der gemeente.

En al moge er misschien den laatsten tijd meer verschil van meening zijn in het curatorium, dan vroeger, één zijn ook thans alle curatoren in trouw aan de behartiging hunner schoone taak.

Nadat Ds. Noorderwier zijn rede had uitgesproken, deed Ds. Westerhuis mededeeling van eenige ingekomen telegrammen en andere gelukwenschen.

Onder levendige toejuiching werd op zijn voorstel besloten de volgende telegrammen van hulde te zenden aan H. M. de Koningin en den Minister van Binnenlandsche Zaken, Dr. Kuyper.

H. M. de Koningin, Loo.

De groote vergadering, saamgekomen in de Burgwalkerk te Kampen, tot feestelijke herdenking van het vijftig jarig bestaan der Theologische School te Kampen, dankt voor de eer aan de School bewezen, biedt Uwe Majesteit hare eerbiedige hulde en bidt Haar in eene langdurige regeering Gods onmisbaren, rijken zegen toe.

Dr. Kuyper, Minister van Binnenlandsche Zaken, 's Hage.

De vergadering, saamgekomen tot de viering van het halve eeuwfeest der Theol. School, spreekt haar leedwezen uit, dat UExc. haar met Uwe zoo gewenschte tegenwoordigheid niet kan vereeren, maar overtuigd van Uwe oprechte belangstelling in de Theol. School, biedt zij UEx. hare warme hulde, met de bede, dat God U nog lang spare, en voor land en volk ten zegen stelle. 1)

Hierna sprak Prof. Geesink de volgende rede uit:

Mijnheer de Voorzitter van curatoren, hetzij mij vergund, bij de afwezigheid van den rector der Theologische School der Gereformeerde kerken in Nederland, tot u te richten het woord.

De theologische faculteit der Vrije Universiteit van Amsterdam, uitgenoodigd op dezen gedenkdag van het vijftigjarig bestaan uwer school herwaarts te komen, heeft aan mijn ambtgenoot Dr. H. H. Kuyper en mij opgedragen haar te representeeren.

Namens onze faculteit heb ik, als haar deken, u allereerst te danken voor dit blijk van genegenheid uwerzijds, dat zij harerzijds beantwoordt door u te brengen haar welgemeenden feestgroet.

Is het op een dag als deze een vanzelfsheid den blik in het verleden te slaan, ik mag u de verzekering geven, dat onze faculteit voor niemand onderdoet in waardeering van het schoon en rijk verleden der school, waarvan gij thans de eere hebt verzorger te wezen.

Het geloofsvertrouwen is niet beschaamd waarin, voor nu vijftig jaar geleden, in ons goede vaderland, die Gereformeerden, welke, na bange worsteling en onder het brengen van aware offers, in den weg der separatie, herstel van kerkelijk leven hadden gezocht en gevonden — stichtten deze school.

Kind van de scheiding, heeft ze, in de goede gunste van onzen God, de verwachtingen niet teleurgesteld en de vervulling der belofte óók voor het tegenwoordige leven, verbonden aan de godsvrucht harer moeder, rijkelijk mogen ondervinden.

School der uitgeleide kerken eerst, heeft zij zich van de door deze haar opgedragene taak om de aanstaande dienaren des Woords te vormen voor de wetenschappelijke studie der theologie en het practische werk der bediening, gekweten op een wijze, die haar aanspraak geeft op den dank van heel het Gereformeerde Nederland en die, in u, haar ook door onze faculteit wordt gebracht.

Maar toch zult gij het verstaan — en ik weet, dat wat ik thans ga zeggen, u als taal der oprechtheid, geen wanklank zal wezen — dat, ook bij deze onze hooge waardeering voor den arbeid uwer school en bij den innigen dank, bovenal aan onzen God, voor wat Hij in en door haar heeft willen werken, onze vreugde niet onvermengd is.

Toen toch de school, na de vereeniging der twee kerkengroepen in 1892, de Theologische School der Gereformeerde kerken in Nederland was geworden, en naast onze faculteit aan de opleiding der aanstaande dienaren des Woords arbeidde, is al spoedig de wensch opgekomen en uitgesproken, dat uw school en onze faculteit niet langer *naast*, maar *met* elkaar dezen arbeid zouden verrichten.

Dat het daartoe niet gekomen is; dat de pogingen daartoe tot dusver zijn mislukt, wordt onzerzijds betreurd.

Dan, ik mag het namens onze faculteit ook uitspreken, dat het haar innige begeerte is om waar wij dan niet *met* elkaar mogen, maar *naast* elkaar moeten arbeiden, dit te doen in die gezindheid en onderlinge genegenheid waarvan de uitnoodiging tot, en onze tegenwoordigheid op dit feest een bewijzend teeken is.

Waar wij *naast* elkaar arbeiden om jonge mannen op te leiden tot het heilig werk der bediening, blijve in onze onderlinge verhouding steeds verre alles waarvoor wij als leermeesters voor onze leerlingen, als Christenen voor den Heere, bij zoo teederen en ernstigen arbeid, ons zouden hebben te schamen. Dûs zult gij het verstaan, dat ik als Deken onzer faculteit uwe school toebid, dat haar arbeid tot zegen voor de kerken en tot eere van God moge wezen.

Met luid applaus dankte de vergadering aan het einde van zijn rede Prof. Geesink voor zijn welsprekend woord.

Prof. Noordtzij, alsnu optredende, zegt met groote sympathie dit feest te begroeten. 't Is misschien dan ook gelukkig dat hij geen onderwerp heeft, dat rechtstreeks in verband staat met het hoofdonderwerp van den dag. Hij zegt dit uit een persoonlijk oogpunt, want hij is zoo onder den indruk van de goedertierenheid Gods aan de school bewezen dat zijn gemoed misschien nu en dan te zeer wordt aangedaan. Een pessimist is hij nimmer geweest, in betrekking tot de zaken van Kerk en School, ondanks al wat doorleefd is van min aangenamen aard. Integendeel, hij is in zijn optimisme voor beiden ten zeerste versterkt. Het is overduidelijk gebleken dat de School nog leefde in het hart der kerken en hij houdt zich te meer overtuigd dat de gemeente, als men haar *vrij* zich laat uiten, daarvan nog meer zal doen blijken. Maar geen misverstand. Een conservatief is hij nog niet. Wat hij zegt heeft alleen betrekking op de zaak, nooit op den vorm. Deze kan wat hem betreft veranderen en moet, zoo 't noodig is, ook veranderen, mits de zaak zelve der opleiding tot den Dienst des Woords niet wordt gedeerd. Hij heeft te spreken over den *gang van het onderwijs aan de School*, sedert 1854. Spr. deed daarin o. m. uitkomen, dat het zeggen alsof de docenten in vroeger jaren niet naar wetenschappelijke opvatting van hun taak zouden gestreefd hebben, niet juist is. Prof. De Haan kwam op een aanbeveling voor het Professoraat aan de Universiteit van Groningen voor. En hadden ook Prof. v. Velsen en Brummelkamp geen academische opleiding genoten?

In elk geval blijkt, dat ze goed wisten wat de wetenschap in die dagen eischte, en dat bleek ook uit het onderwijs van de eerste 10 jaren. In de letteren bv. konden het sommigen zelfs zoover brengen, dat zij b.v. in 1855 bij het examen Ode XIII van het IIe boek van Horatius lazen, „ad aperturam", zooals het heet in het curatoren-verslag en men zelfs sprak in het Latijn met de leeraren. Ook op het gebied van de Semietische talen — de series bewijst het — kon men toen reeds niet alleen Hebreeuwsch, maar ook Syrisch en Arabisch leeren; evenals thans ook alle Semitische talen, uitgezonderd het Ethiopisch. Evenzeer in de theologie greep men alle vakken aan. Natuurlijk in de vormen van dien tijd. En men kwam zeer goed te weten, wat de toen bloeiende Groningen Theologie in haar schild voerde en uit Leidens academie opdoemde. Maar men bleef in merg

---

1) Van Hare Majesteit is de volgende dankbetuiging ontvangen:

Vergadering Burgwalkerk, Kampen.

Hare Majesteit, zeer gevoelig voor de door u allen aangeboden huldebetuiging, draagt mij op u daarvoor Hoogstderzelver bijzonderen dank te betuigen.

Adjudant van Tuijl.

ZExc. de Minister v. B. Z. zond dit telegram:

Theologische School, Kampen.

De vergadering aanvaarde mijn warmen dank voor haar hoogelijk gewaardeerd telegram. De opgekomen verhindering deed mij te meer leed, nu de Jachtwet de Kamer heel den dag ophield en ik, ware dit te voorzien geweest, het voorrecht had kunnen hebben tegenwoordig te zijn. Wat ik dan mondeling u had willen brengen, moge ik thans per telegraaf u doen toekomen, mijn betuiging van hooge belangstelling in uwe jubileum feestviering, en niet het minst mijn blijdschap dat de School door mij als Minister mag worden geluk gewenscht, welke opkwam uit een actie die, in 1834 door de Regeering niet begrepen en daarom miskend, thans geëerd wordt als een der factoren waaraan Nederland den tol zijner erkentelijkheid niet onthouden mag.

De Minister van Binnenlandsche Zaken
Kuyper.